

ΑΠΟ ΤΑ ΓΟΥΡΟΥΝΑΚΙΑ ΣΤΙΣ ΝΕΡΑΪΔΟ-ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΞΩΤΙΚΑ: ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΠΑ ΤΟ ΓΟΥΡΟΥΝΑΚΙ (FIVE, 2004-) ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΠΕΝ ΚΑΙ ΧΟΛΙ (NICKELODEON UK, 2009-)

Χριστίνα Αδάμου

Επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα Κινηματογράφου, Σχολή Καλών Τεχνών,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
cadamou@film.auth.gr

Το άρθρο εστιάζει σε δύο εξαιρετικά δημοφιλή οπτικοακουστικά κείμενα για παιδιά προσχολικής ηλικίας και αναλύει συγκριτικά τις αναπαραστάσεις έμφυλων ρόλων. Ξεκινώντας την ανάγνωση των έμφυλων αναπαραστάσεων σε σειρές για παιδιά προσχολικής ηλικίας, θα πρέπει να θέσουμε κάποιες βασικές παραμέτρους και υποθέσεις εργασίας. Καταρχάς, δεν υπάρχει απώτερος στόχος προστασίας των παιδιών από την επιρροή της τηλεόρασης. Η ανάλυση της τηλεόρασης για παιδιά επικεντρώθηκε για αρκετές δεκαετίες στις «επιπτώσεις» της (Αδάμου 2020: 253-4). Όπως δείχνουν εθνογραφικές έρευνες, παιδιά που ήδη κλίνουν προς τη βία θα μπορούσαν ίσως να αντιγράψουν μία μορφή της, αλλά το παιδικό κοινό δεν είναι ομοιογενές ή παθητικό. Ερμηνεύει ενεργά και ποικιλοτρόπως τα οπτικοακουστικά κείμενα και δεν υιοθετεί οτιδήποτε αναμεταδίδεται στις οθόνες, είτε πρόκειται για βία είτε για κοινωνικούς ρόλους, οι οποίοι περνάνε μέσα από τα φίλτρα των δικών τους κοινωνικών ομάδων και κατασκευών της εκάστοτε ταυτότητάς τους (Buckingham 1996: 2-7). Εξάλλου, οι τηλεοπτικές σειρές φτιάχνονται από ενήλικες για τα παιδιά και βασίζονται σε δικές τους εικόνες για την παιδική ηλικία και για τον κόσμο, σε δικές τους ιδεολογίες, αξίες και επιθυμίες. Μπορεί λοιπόν τα παιδιά να είναι ενεργοί αναγνώστες των οπτικοακουστικών κειμένων, αλλά υπάρχουν κυρίαρχες αναγνώσεις και οι σειρές κατασκευάζουν ιδανικούς θεατές, θεατές δηλαδή που θα ερμηνεύσουν τα κείμενα σύμφωνα με την κυρίαρχη ιδεολογία τους και θα αποδεχθούν τις αναπαραστάσεις είτε ως ρεαλιστικές είτε ως επιθυμητές. Συνεπώς, η συγκριτική ανάγνωση εδώ δεν μπορεί να εξαγάγει συμπεράσματα για τυχόν επιρροές ή για τους έμφυλους ρόλους στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία, αλλά στοχεύει στην ανάλυση των έμφυλων ρόλων που προτείνονται στα παιδιά από τις/τους ενήλικες δημιουργούς σε οπτικοακουστικά κείμενα ιδιαίτερα δημοφιλή.

Στην περίπτωση της τηλεόρασης, δεν παίζουν ρόλο μόνον οι πολιτισμικοί μύθοι, τα φύλα ως πολιτισμικές κατασκευές, η ιδεολογία ή και η φαντασία ενός δημιουργού. Η ιστορία του μέσου αλλά και η ιστορία του είδους των κινουμένων σχεδίων παίζουν καθοριστικό ρόλο και θα πρέπει να αναδείξουμε εν τάχει κάποιους καθοριστικούς παράγοντες. Η τηλεόραση στην Ευρώπη ξεκίνησε ως δημόσια τηλεόραση με την αποστολή «να ενημερώνει, να επιμορφώνει και να ψυχαγωγεί», ενώ στις ΗΠΑ ξεκίνησε κυρίως ως ιδιωτική. Παρά τους διαφορετικούς αρχικούς στόχους του μέσου, οι εκπομπές για παιδιά, τόσο στην Ευρώπη όσο και στις Η.Π.Α. είχαν διττό στόχο: την επιμόρφωση και την ψυχαγωγία. Παρότι θα είχαμε ίσως την τάση να συσχετίσουμε την αμερικανική τηλεόραση με την ψυχαγωγία και την ευρωπαϊκή με την ενημέρωση, θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι εκπομπές όπως το *Sesame Street* στις Η.Π.Α. είχαν κυρίως επιμορφωτικό χαρακτήρα, ενώ αρκετές εκπομπές στο Ηνωμένο Βασίλειο έδωσαν μεγαλύτερο βάρος στην ψυχαγωγία, λόγω της παιδοκεντρικής φιλοσοφίας του BBC (Buckingham 2019).

Τα κινούμενα σχέδια στην τηλεόραση ήταν στην αρχή διάσπαρτα στο πρόγραμμα και απευθύνονταν στο ευρύ οικογενειακό κοινό. Καθώς οι προβολές ταινιών κινουμένων σχεδίων μικρού μήκους σταμάτησαν στους κινηματογράφους, οι δημιουργοί των κινουμένων σχεδίων μεταπήδησαν στην τηλεόραση και οι διαφημιστές ανακάλυψαν τη δύναμη των διαφημίσεων παιχνιδιών που συνόδευαν τα κινούμενα σχέδια. Το είδος καθιερώθηκε ως είδος για παιδιά, εν πολλοίς χάρη στους διαφημιστές (Mittell 2004: 62-7, Αδάμου 2020: 252). Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι οι χαρακτήρες και ο κόσμος τους προβάλλονται ως πρότυπα ή είναι επιθυμητοί από σειρές που στοχεύουν στην πώληση παιχνιδιών. Και οι δύο σειρές που εξετάζονται εδώ υποστηρίζουν την πώληση δεκάδων διαφορετικών παιχνιδιών που βασίζονται σε αυτές.

Και οι δύο σειρές συνδυάζουν την ψυχαγωγία με την επιμόρφωση, την αποδοχή της διαφορετικότητας αλλά και τον εμπορικό χαρακτήρα. Προσφέρονται ιδιαίτερα για συγκριτική ανάλυση, καθώς έχουν πολλά κοινά στοιχεία ως προς το κοινό στο οποίο απευθύνονται, την παραγωγή και τις συμβάσεις τους, ενώ ενίοτε αποτελούν συγκείμενα. Πρόκειται για σειρές που απευθύνονται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η *Πέπα το Γουρουνάκι* (εφεξής *Πέπα*) με την ομώνυμη ηρωίδα σε πρωταγωνιστικό ρόλο απευθύνεται κυρίως σε κοριτσάκια 2-5 χρόνων, με το δίχρονο ωστόσο αδερφό της, Τζωρτζ, σε κεντρικό ρόλο. Το *Μπεν και Χόλι*, όπως προδίδουν εξάλλου τα δύο ονόματα στον τίτλο, έχει ένα αγοράκι-ξωτικό και μία νεραϊδο-πριγκίπισσα ως κεντρικούς ήρωες και απευθύνεται σε κοριτσάκια και αγοράκια 3-7 χρόνων. Η ίδια εταιρεία, η Astley Baker Davies Ltd, παράγει τις σειρές και οι ομώνυμοι δημιουργοί είναι υπεύθυνοι για τα σενάρια και το σχεδιασμό. Παράλληλα, πολλοί από τις/τους ηθοποιούς συμμετέχουν και στις δύο σειρές, δανείζοντας τις φωνές τους στους χαρακτήρες (βλ. *Ben and Holly official site*). Η κοινή αισθητική στο σχεδιασμό, ο οποίος μιμείται τη ζωγραφική μικρών παιδιών με απλά σχήματα, όπως οι γραμμές για τα χέρια της οικογένειας Γουρουνάκη ή οι τριγωνικές μύτες των νεραϊδων και ξωτικών,

οι κοινές θεματικές, όπως τα πικνίκ, και οι κοινές φωνές των ηθοποιών προάγουν την οικειότητα, καθιστώντας οικείο κυρίως το μεταγενέστερο *Μπεν και Χόλι*. Εξάλλου, η Πέπα ντύνεται νεραΐδο-πριγκίπισσα σε ένα πάρτι μασκέ, ενώ σε άλλο επεισόδιο διαβάζει ένα βιβλίο με τους Μπεν και Χόλι, προάγοντας έτσι την παρακολούθηση της δεύτερης σειράς. Οι σειρές αποδείχθηκαν ιδιαίτερα δημοφιλείς διεθνώς και αναμεταδίδονται σε πάνω από εκατόν τριάντα χώρες.

Θα αναλύσουμε τα δύο οπτικοακουστικά κείμενα ως προς τις αναπαραστάσεις φύλων, λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση τους με τις συμβάσεις των κινουμένων σχεδίων για παιδιά, το σχεδιασμό, την αφήγηση, τους χαρακτήρες και τη λειτουργία του χιούμορ, αντλώντας μεθοδολογικά εργαλεία από τη θεωρία ειδών και συγκεκριμένα των κινουμένων σχεδίων, από την αφηγηματολογία και κυρίως από τη φεμινιστική θεωρία.

Και οι δύο σειρές ακολουθούν τις βασικές συμβάσεις τηλεοπτικών σειρών κινουμένων σχεδίων για αυτές τις ηλικιακές ομάδες, καθώς παρουσιάζουν σύντομες και απλές ιστορίες που ολοκληρώνονται σε αυτοτελή επεισόδια των πέντε και δέκα λεπτών αντίστοιχα, ενώ χρησιμοποιούν έντονα χρώματα και γρήγορη έντονη μουσική στους τίτλους. Οι συμβάσεις αυτές βασίζονται στην υπόθεση ότι η προσοχή των παιδιών αποσπάται εύκολα, επομένως τα χρώματα και η μουσική στοχεύουν στην απόσπαση της προσοχής τους, ενώ η σύντομη διάρκεια των επεισοδίων και η αυτοτέλεια των ιστοριών προϋποθέτει ότι κουράζονται εύκολα και ότι δε θα θυμούνται την εξέλιξη της πλοκής ή των χαρακτήρων. Οι σειρές βασίζονται σε παραδοσιακές θεματικές κειμένων για παιδιά, στον ανθρωπομορφισμό στην περίπτωση της *Πέπα* και στις νεραΐδες και στα ξωτικά στην περίπτωση του *Μπεν και Χόλι*.

Οι παραδοσιακές θεματικές του ανθρωπομορφισμού καθώς και των νεραΐδων και ξωτικών ανανεώνονται με ενδιαφέροντες τρόπους σε σχέση με το φύλο. Εστιάζοντας αρχικά στην *Πέπα*, που προηγείται χρονολογικά, διαπιστώνουμε ότι, όπως στις περισσότερες περιπτώσεις ανθρωπομορφισμού στα κινούμενα σχέδια, αναμειγνύονται τα χαρακτηριστικά ανθρώπων και ζώων. Η Πέπα και η οικογένειά της έχουν χαρακτηριστικά των γουρουνιών, όπως το ροζ χρώμα –που συμβατικά αποδίδεται στη μεγάλη πλειονότητα των γουρουνιών σε κινούμενα σχέδια, αν και τα γουρούνια έχουν και διαφορετικά χρώματα και μεγάλες κοιλιές. Ωστόσο, περπατούν σε δύο πόδια, φορούν ρούχα και μιλάνε, οδηγούν, δουλεύουν ή πηγαίνουν στο σχολείο όπως και οι άνθρωποι. Σε αυτή τη σειρά, τα όρια περιπλέκονται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι οι χαρακτήρες έχουν κατοικίδια ή συναντούν πάπιες που δεν έχουν ανθρώπινα χαρακτηριστικά (Mills 2017: 69). Ο ανθρωπομορφισμός λειτουργεί εδώ μάλλον ανατρεπτικά σε σχέση με τα έμφυλα στερεότυπα. Αυτό που αρέσει περισσότερο στο μικρό γουρουνάκι είναι να χοροπηδάει σε λακκούβες με λάσπη, ασχολία που δε συνάδει με τη στερεοτυπική εικόνα του καθαρού, προσεκτικού κοριτσιού.

Ο σχεδιασμός της Πέπα, όπως και όλων των κοριτσιών και γυναικών στη σειρά, απέχει πολύ από τον συμβατικό σχεδιασμό σε κινούμενα σχέδια για κορίτσια. Στη



Η Πέπα και η οικογένειά της, όπως εμφανίζονται στο τέλος των τίτλων αρχής. (Από: awn.com)

συντριπτική τους πλειονότητα βασίζονται σε ανθρώπινα μοντέλα, πριγκίπισσες, νεράιδες και σούπερ-ηρωίδες, με λεπτά, καλλίγραμμα και ενίοτε σεξουαλικά θελκτικά σώματα με καμπύλες. Μπορούμε να υπενθυμίσουμε εδώ παρενθετικά διακεείμενα που συναντούμε σε σύγχρονα προγράμματα τηλεόρασης και συμπεριλαμβάνουν την Μπάρμπυ (*Η Λαμπερή Ζωή της Μπάρμπυ*, Boomerang/Nickelodeon: 2013-), τη Ladybug (*Οι Φανταστικές Ιστορίες της Λέιντι Μπαγκ και του Κατ Νουάρ*, PGS Entertainment/Disney Channel, 2015-), τις Winx (*Winx Club*, Nickelodeon: 2004-). Ωστόσο, διατηρούνται κάποια έμφυλα στερεότυπα στον σχεδιασμό. Αποφεύγεται το απόλυτα στερεοτυπικό ροζ για τα κορίτσια, αλλά στην πρωταγωνιστική οικογένεια το αγόρι και ο μπαμπάς φορούν μπλε και πράσινο, ενώ η Πέπα και μαμά φορούν κόκκινο και πορτοκαλί. Επιπλέον, όλα τα κορίτσια και οι γυναίκες στη σειρά φορούν φορέματα. Πρόκειται για ένα σαφές και εύκολα αναγνωρίσιμο οπτικό σημείο που επιτρέπει στο κοινό να ταυτοποιήσει άμεσα το φύλο. Ωστόσο, δεν παύει να είναι ένας στερεοτυπικός σχεδιασμός.

Όσον αφορά στην αφήγηση, το πιο σημαντικό ίσως στοιχείο είναι η εστίαση σε ένα κορίτσι. Η θεωρία του Genette για τη λογοτεχνία και την εστίαση της αφήγησης, την οπτική γωνία που προσφέρεται στον/στην αναγνώστη/-ώστρια έχει αξιοποιηθεί στις τηλεοπτικές σπουδές με την κάμερα ως κύριο εστιαστή. Ωστόσο, αναγνωρίζεται και ο ρόλος των κύριων χαρακτήρων ως εστιαστών, αυτών που κοιτάζουν και μας καθοδηγούν στην αφήγηση ή/και ως εστιαζόμενων, αυτών που κοιτάζονται (Αδάμου 2020: 72-73). Παρότι υπάρχει ανδρική φωνή αφηγητή που δρα ως εστιαστής, έχει πολύ περιορισμένο ρόλο δίνοντας συνήθως μόνον αρχικές πληροφορίες σε κάθε επεισόδιο. Η Πέπα συστήνει την οικογένειά της στους τίτλους, πρωταγωνιστεί και κινεί τη δράση – είναι εστιαστής και εστιαζόμενη. Η Πέπα αντιτίθεται στον παραδοσιακό ρόλο γυναικών και κοριτσιών σε παραμύθια, παλαιότερες ταινίες κινουμένων σχεδίων, ταινίες του κλασικού Χόλιγουντ αλλά και πολλά σύγχρονα οπτικοακουστικά κείμενα, όπου ο ανδρικός χαρακτήρας κινεί τη δράση και ξεπερνά εμπόδια για να φτάσει στο στόχο του, ενώ ο γυναικείος χαρακτήρας χρησιμεύει ως αντικείμενο του βλέμματος και τελικό βραβείο του πρωταγωνιστή (βλ. Mulvey 2004: 55-74).

Κατά τη διάρκεια της σειράς, βλέπουμε την Πέπα να κάνει σερφ στα κύματα ή να παίζει κινητικά παιχνίδια που τη συνδέουν με τη δράση στο δημόσιο χώρο και αθλητικές δραστηριότητες. Ωστόσο, άλλα ενδιαφέροντά της συσχετίζονται στον πολιτισμό μας στερεοτυπικά με τα κορίτσια και συμπεριλαμβάνουν τις νεράιδες και τα ψεύτικα πικνίκ, ενώ ο αδελφός της Τζωρτζ –εξίσου στερεοτυπικά– ενδιαφέρεται για τους δεινόσαυρους.

Κατά τη διάρκεια της σειράς, βλέπουμε την Πέπα να κάνει σερφ στα κύματα ή να παίζει κινητικά παιχνίδια που τη συνδέουν με τη δράση στο δημόσιο χώρο και αθλητικές δραστηριότητες. Ωστόσο, άλλα ενδιαφέροντά της συσχετίζονται στον πολιτισμό μας στερεοτυπικά με τα κορίτσια και συμπεριλαμβάνουν τις νεράιδες και τα ψεύτικα πικνίκ, ενώ ο αδελφός της Τζωρτζ –εξίσου στερεοτυπικά– ενδιαφέρεται για τους δεινόσαυρους.

Τα άλλα μέλη της οικογένειας και οι δευτερεύοντες χαρακτήρες φαίνονται να υποσκάπτουν αυτό τον παραδοσιακό, πατριαρχικό διαχωρισμό ενδιαφερόντων και ασχολιών, αλλά μια προσεχτικότερη ανάγνωση οδηγεί σε προβληματισμό για τη συσχέτιση του μπαμπά με το δημόσιο χώρο και την εργασία και της μαμάς με τον ιδιωτικό και τη φροντίδα της οικογένειας. Βλέπουμε και τους δύο γονείς να φροντίζουν τα παιδιά και το σπίτι. Ο μπαμπάς Γουρουνάκης βάζει σκούπα, μαγειρεύει, φροντίζει τα παιδιά, περνάει χρόνο μαζί τους και δείχνει τα συναισθήματά του. Η εικόνα του συνάδει με το πρότυπο του Νέου Άνδρα που δημιουργήθηκε κατά το Β΄ Κύμα Φεμινισμού και αξιοποιήθηκε από τα Μ.Μ.Ε. και τη διαφήμιση (Barthel 1992: 146-8).

Ωστόσο, η εργασία του μπαμπά ως μηχανικού αποκτά μεγαλύτερη σημασία, καθώς τα παιδιά πηγαίνουν στο γραφείο του ή τον παρακολουθούν να χτίζει ένα σπίτι για την οικογένεια λύκων. Αντιθέτως, το μόνο που μαθαίνουμε για την εργασία της μαμάς από το σπίτι είναι ότι κάποια στιγμή κάνει «σημαντική δουλειά» στον υπολογιστή. Οι δευτερεύοντες χαρακτήρες προσφέρουν, ωστόσο, εναλλακτικές αναγνώσεις, καθώς η δασκάλα της Πέπας είναι μεταξύ άλλων ροκ σταρ και πρωταθλήτρια του σκι, ενώ η Δεσποινίς Ράμπιτ οδηγεί πυροσβεστικά και διασωστικά αεροπλάνα. Οι γυναίκες συσχετίζονται έτσι με τα σπορ, τη δράση και τον δημόσιο χώρο.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της ιδεολογίας του οπτικοακουστικού κειμένου παίζει εδώ το χιούμορ. Ο μπαμπάς Γουρουνάκης είναι συνήθως ο κωμικός χαρακτήρας, ο χαρακτήρας που σώζουν όταν δεν μπορεί να βγει από τις βατομουριές, που χάνεται όταν οδηγεί, που γκρεμίζει τον τοίχο προσπαθώντας να κρεμάσει ένα μικρό κάδρο. Η αντίθεση με τις ικανότητες της μαμάς Γουρουνάκη στον προσανατολισμό, στην οδήγηση και στα μαστορέματα δημιουργεί χιούμορ που λειτουργεί ανατρεπτικά ως προς τα στερεότυπα. Η οικογένεια Γουρουνάκη σε μια πρώτη ανάγνωση μπορεί να φαίνεται παραδοσιακή, με τη μητέρα να έχει την κύρια φροντίδα των παιδιών, αλλά περαιτέρω ανάλυση υποδεικνύει ότι πρόκειται μάλλον για μια λειτουργική μεταφεμινιστική οικογένεια. Τα στερεοτυπικά δίπολα συχνά ανατρέπονται και η μαμά Γουρουνάκη αποδεικνύεται πιο δυνατή ή καλύτερη οδηγός, ενώ αναλαμβάνει την κύρια φροντίδα των παιδιών από επιλογή, δίνοντας έτσι έμφαση στον μεταφεμινιστικό αυτοπροσδιορισμό μέσω των προσωπικών επιλογών (Friedlander 2016: 85).

Η ανάγνωση αυτή υποστηρίζεται από τους δευτερεύοντες χαρακτήρες. Χαρακτηριστικό είναι το επεισόδιο που η Δεσποινίς Κουνελάκη παίρνει άδεια (“Miss Rabbit’s Day Off”), λόγω ενός μικρού ατυχήματος. Γυναικείοι και ανδρικοί χαρακτήρες αποτυγχάνουν να κάνουν έστω μία από τις πολλές διαφορετικές δουλειές της. Όπως η ίδια όμως παραδέχεται στο τέλος του επεισοδίου ήταν πολύ δύσκολο και για εκείνη να μείνει στο σπίτι με τα παιδιά.

Οι μεταφεμινιστικές αυτές αναπαραστάσεις των φύλων ανήκουν σε έναν εξιδανικευμένο μυθοπλαστικό κόσμο. Ο κόσμος της Πέπας χαρακτηρίζεται από την αρμονική συνύπαρξη διαφορετικών ζώων, όπου γουρουνάκια, λύκοι, ζέβρες και σκυλιά είναι φίλοι. Όλοι οι ενήλικες χαρακτήρες είναι καλοπροαίρετοι, πάντα ήρεμοι

και πάντα στη διάθεση των παιδιών για δραστηριότητες και παιχνίδια, ενώ οι οικογένειες περνάν συνεχώς «ποιοτικό χρόνο» μαζί, σε λιμνούλες και λόφους που σπανίως φιλοξενούν ένα κτίριο ή αυτοκίνητα. Όλα αντιμετωπίζονται με χιούμορ και καλή διάθεση. Παράλληλα, η σειρά επιμορφώνει τα παιδιά για θέματα όπως η ανακύκλωση ή τα αξιοθέατα του Λονδίνου.

Αν θεωρήσουμε ότι οι σειρές κινουμένων σχεδίων μας αποκαλύπτουν τι πιστεύουν οι ενήλικες για τα παιδιά (Mills 2017: 67) και ότι η εμπορική τηλεοπτική βιομηχανία προωθεί στους γονείς μια εξιδανικευμένη και νοσταλγική εικόνα της παιδικής ηλικίας, τότε η σειρά θεωρεί ότι τα παιδιά είναι ευτυχισμένα σε έναν κόσμο όπου δεν υπάρχει ρατσισμός ή σεξισμός και τόσο τα παιδιά όσο και οι ενήλικες αυτοπροσδιορίζουν τους έμφυλους ρόλους τους. Ο αυτοπροσδιορισμός, ωστόσο, δεν συμπεριλαμβάνει μπαμπάδες που μένουν στο σπίτι ή μέλη της ΛΟΑΤΚ κοινότητας, όπως δεν συμπεριλαμβάνει και πατριαρχικές αναπαραστάσεις. Στην προσπάθεια της σειράς να επιμορφώσει τα παιδιά αποφεύγονται αντιδραστικές αναπαραστάσεις. Παράλληλα, στην προσπάθεια να απευθυνθεί σε ευρύ οικογενειακό κοινό αποφεύγονται και ιδιαίτερα προοδευτικές αναπαραστάσεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν προκλητικές από πιο παραδοσιακούς γονείς.

Το μικρό βασίλειο του Μπεν και της Χόλυ αναπαριστά έναν μυθοπλαστικό κόσμο όμοιο με της Πέπα, όσον αφορά το ασφαλές φυσικό περιβάλλον, τη διαθεσιμότητα των ενηλίκων και την επίλυση προβλημάτων με χιούμορ και καλή διάθεση. Το δάσος είναι απόλυτα ασφαλές, οι ενήλικες καλοπροαίρετοι και πάντα διαθέσιμοι να συνοδεύσουν τα παιδιά σε παιχνίδια, εκδρομές και περιπέτειες. Ταυτόχρονα, είναι ένας κόσμος πολύ διαφορετικός, καθώς αναπαριστά τον πατριαρχικό καπιταλισμό. Νεράιδες και ξωτικά έχουν βασιλιά, ενώ οι νεράιδες έχουν επίσης δήμαρχο και τα ξωτικά έχουν για αρχηγό ένα γέρο σοφό. Όλοι είναι ανδρικές φιγούρες εξουσίας.

Τα περισσότερα ξωτικά δουλεύουν στο εργοστάσιο παιχνιδιών του Άγιου Βασίλη, ενώ έχουν και ένα αγρόκτημα και καράβια στα οποία δουλεύουν. Ωστόσο, οι συνδηλώσεις της εργατικής τάξης εξαλείφονται. Ο κ. Έλφ, ο μπαμπάς του Μπεν, φτιάχνει πολυτελή σκάφη, ενώ όλα τα ξωτικά δεν έχουν οικονομικά προβλήματα, λατρεύουν να δουλεύουν και φυσικά αγαπούν τον εργοδότη τους. Η αγάπη για τη δουλειά και τα παιχνίδια που χαρίζονται από τον Άγιο Βασίλη στα παιδάκια αυτά ματα αναιρούν κάθε προβληματισμό για εκμετάλλευση στα πλαίσια του πατριαρχικού καπιταλισμού.

Επιπλέον, η πατριαρχική ηγεσία συχνά υποσκάπτεται. Τα ξωτικά δεν δίνουν τρόφιμα στον βασιλιά, όταν εκείνος δεν έχει να τους πληρώσει και ο βασιλιάς αποδεικνύεται ανίκανος να κάνει οποιαδήποτε από τις δουλειές των ξωτικών. Ο δήμαρχος, ο οποίος είναι σχεδιασμένος σαν τον Boris Johnson, σημαίνει συναγερμό όταν ο Μπεν και η Χόλυ γίνονται μαγικά μεγάλοι, αλλά τον πατάνε κατά λάθος. Ο σοφός γέροντας σχεδιάζει και μαζί με τα ξωτικά κατασκευάζει μέσα σε μια μέρα ένα διαστημόπλοιο για να πάνε νεράιδες και ξωτικά στο φεγγάρι, αλλά ξεχνάει να βάλει καύσιμα για να γυρίσουνε πίσω. Το χιούμορ που εκπηγάει από την ανικανότητα ή την αδυ-

ναμία της πατριαρχικής εξουσίας να ελέγξει τις καταστάσεις υποσκάπτει την αυθεντία των ανδρών ηγετών.

Το συγκεκριμένο επεισόδιο, με τίτλο «Πικνίκ στη Σελήνη», είναι ενδεικτικό των αναπαραστάσεων της πατριαρχίας, των φύλων και της ιδεολογικής λειτουργίας του χιούμορ. Ο βασιλιάς επιμένει από ανία στην παράλογη απαίτηση να κατασκευάσουν τα ξωτικά ένα διαστημόπλοιο που να τους πάει στο φεγγάρι μέσα σε μία μέρα, ο εργασιομανής μπαμπάς του Μπεν και ο Σοφός Γέροντας αποδέχονται την πρόκληση από περηφάνεια και απαγορεύουν στις νεράιδες τα ραβδιά με την πεποίθηση των ξωτικών ότι η μαγεία οδηγεί πάντα σε μελάδες. Όταν ανακαλύπτουν ωστόσο ότι δεν έχουν καύσιμα να γυρίσουν πίσω, την κατάσταση σώζει η μαγεία της Νταντάς Δαμασκηνιάς, που φτιάχνει τόσο ζελέ που προωθεί το διαστημόπλοιο πίσω στη γη.

Το χιούμορ εδώ υποσκάπτει όχι μόνο την αυθεντία αλλά και την ψυχραιμία, τη λογική και την τεχνολογία ως στερεοτυπικά χαρακτηριστικά της πατριαρχικής εξουσίας. Από την άλλη πλευρά, η Νταντά δεν παρουσιάζεται ως ηρωίδα ή ιδιαίτερα έξυπνη –επιμένει να κάνουν πικνίκ στη σελήνη και η ιδέα για το ζελέ είναι του Σοφού Γέροντα. Η φροντίδα των παιδιών, η προετοιμασία του φαγητού και πολύ συχνά η μαγεία είναι γυναικεία υπόθεση, συνδέοντας τους γυναικείους χαρακτήρες με τον ιδιωτικό χώρο και το ρόλο των τροφών. Παρότι στη σειρά υπάρχουν και άνδρες νεράιδοι, τους βλέπουμε πολύ σπάνια να χρησιμοποιούν μαγεία. Όταν η Νταντά Δαμασκηνιά διεκδικεί να πιστωθεί την επιτυχία της αποστολής, ο βασιλιάς αναφωνεί «με την ευφύια των ξωτικών πήγαμε στη σελήνη και με τη μαγεία των νεράιδων ήρθαμε πίσω».

Στο επεισόδιο «Οι αγώνες των ξωτικών», η Χόλι πείθει τα ξωτικά να συμπεριλάβουν στους επόμενους αγώνες τους χορό, γυμναστική και διαγωνισμό ομορφιάς. Οι αξίες της αρμονίας και της ομορφιάς θεωρούνται στερεοτυπικά γυναικείες. Παρότι τα ξωτικά αποδέχονται αυτές τις αξίες ως ισότιμες με την ταχύτητα, τη δύναμη και την ακρίβεια που χαρακτηρίζουν τα άλλα αγωνίσματα, όπως το άλμα εις ύψος και τη σκυταλοδρομία, οι «γυναικείες» αξίες ταυτίζονται με τον κοριτσιίστικο χαρακτήρα της νεραΐδο-πριγκίπισσας.

Ως πρωταγωνιστικός χαρακτήρας, η Χόλι φαίνεται να οπισθοδρομεί σε στερεοτυπικά χαρακτηριστικά σε σχέση με την Πέπα. Είναι νεράιδα και πριγκίπισσα και φοράει ροζ σε αντίθεση με τον συμπρωταγωνιστή της που είναι ντυμένος στα μπλε. Ο σχεδιασμός των δευτερευόντων χαρακτήρων υποστηρίζει τους στερεοτυπικούς διαχωρισμούς των φύλων, με τις γυναίκες και τα κορίτσια να φορούν όλες φορέματα. Ο μόνος που διαφέρει είναι ο «παλιομοδίτης» βασιλιάς, που φορά μεσαιωνικές φορεσιές που θα μπορούσαν να θυμίζουν φόρεμα και έρχονται σε αντίθεση με τα σύγχρονα παντελόνια των υπολοίπων. Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε εδώ ότι τα σώματά τους δεν είναι σχεδιασμένα με λεπτομέρεια, επομένως αυτός ο στερεοτυπικός διαχωρισμός στα ρούχα εν μέρει δικαιολογείται ως σαφής ένδειξη του φύλου κάθε χαρακτήρα, όπως και στην Πέπα.



Ο Μπεν και η Χόλι με τον Γκαστόν.
(Από: licenceglobal.com)

Παράλληλα, η σειρά υποσκάπτει κάποιες στερεοτυπικές προσδοκίες, π.χ. η πασχαλίτσα που συντροφεύει τον Μπεν και τη Χόλι στα παιχνίδια τους είναι αγόρι και τον λένε Γκαστόν. Η ανατροπή είναι ίσως ακόμη πιο αισθητή στα αγγλικά, καθώς οι πασχαλίτσες ονομάζονται ladybugs (μια κυριολεκτική μετάφραση των συνθετικών λέξεων στα ελληνικά θα ήταν: κυρίες-ζωύφια). Η μεγαλύτερη

ίσως στερεοτυπική προσδοκία που ανατρέπεται είναι ότι δεν είναι όλες οι νεράιδες κορίτσια και νεαρές γυναίκες, ούτε όλα τα ξωτικά αγόρια και άνδρες, ούτε όλοι οι νάνοι άνδρες. Οι ετεροκανονιστικές προσδοκίες που συνδέουν μυθικά/μαγικά πλάσματα ή ακόμη και έντομα αποκλειστικά με ένα ετεροσεξουαλικό φύλο ανατρέπονται και αυτές οι χιουμοριστικές ανατροπές προβάλλουν τον παράλογο χαρακτήρα αυτών των συνδέσεων.

Ωστόσο, οι έμφυλοι ρόλοι είναι μάλλον παραδοσιακοί, καθώς βλέπουμε συνήθως τη μαμά του Μπεν να μαγειρεύει και τον μπαμπά του να δουλεύει, τη Νταντά Δαμασκηνιά να διδάσκει τις νεαρές Νεράιδες ότι πρέπει να είναι όμορφες, τη μητέρα της Χόλι να ασχολείται με τα ρούχα και τα μαλλιά της κ.ο.κ. Αν και αρκετοί δευτερεύοντες γυναικείοι χαρακτήρες, όπως η κτηνίατρος και πολλές εργάτριες, δουλεύουν, η παρουσία τους στην οθόνη και η δράση τους είναι περιορισμένες. Οι γυναίκες και τα κορίτσια στη σειρά δεν έχουν στερεοτυπικά ανδρικές ιδιότητες ή ικανότητες που να υποσκάπτουν τις διπολικές αντιθέσεις των ετεροσεξουαλικών φύλων, κατ' αναλογία με τη μαμά Γουρουνάκη και άλλους δευτερεύοντες χαρακτήρες. Σε σχέση με την Πέπα το Γουρουνάκι, λείπουν οι εικόνες των ατρόμητων Μαντάμ Γαζέλα και Δεσποινίδος Κουνελάκη να βουτάν σε παγωμένα νερά και να οδηγούν αεροπλάνα. Οι δύο αυτοί δευτερεύοντες χαρακτήρες συχνά αντιπαρατίθενται και με τον μπαμπά Γουρουνάκη που κρυώνει και φοβάται τα ύψη, ανατρέποντας το στερεότυπο της ευαίσθητης γυναίκας και του γενναίου άνδρα.

Η Χόλι συχνά κινεί τη δράση, όπως και η Πέπα. Δεν αποτελεί βραβείο και σπανίως γίνεται αντικείμενο του βλέμματος. Σε αντίθεση με την Πέπα όμως, που δοκιμάζει καινούρια πράγματα και συνήθως κινεί συνειδητά τη δράση μαζί με την οικογένειά της, η Χόλι συχνά δοκιμάζει μαγικά κόλπα που δεν πηγαίνουν καλά και κινεί άθελά της τη δράση κάθε επεισοδίου. Η Χόλι και η νταντά της είναι αυτές που συνήθως ενσαρκώνουν το ρητό των ξωτικών ότι «η μαγεία πάντα οδηγεί σε μπελάδες».

Οι μπελάδες που προκαλούν και συχνά αποσοβούν είναι και το στοιχείο που τις διαχωρίζει από συμβατικές αναπαραστάσεις θηλυκότητας στα κινούμενα σχέδια. Όπως και οι πρώτες πρωταγωνίστριες της Disney που βασίστηκαν σε παραμύθια, η Χόλι είναι λευκή και πριγκίπισσα. Δε χρειάζεται όμως πάντα να διασωθεί, δεν υπάρχει πρίγκιπας να τη σώσει και κυρίως –αν και έχει ενσυναίσθηση– δεν χαρα-